

Білі троянди, червоні троянди

Анатолій Дімаров

I

Дядя Вася, як у нашому дворі його називало старе й мале, оддавав свою молодшу дочку, Ньюру, заміж.

Мусив оддавати!

Нюра вчудила таке, що хоч стій, хоч падай: на шістнадцятому році, щойно одержавши паспорт, розписалася в загсі. Вскочила до квартири — очі сяють, губи цвітуть:

— Тату, мамо, вітайте: я вже замужем!

Ну, дядя Вася її й привітав: упіймав за накручену зачіску (дві години перед люстром сиділа!) та голову між колінами й затиснув. Зняв пасок, склав його вдвоє і давай хрестить молоду:

— Оце тобі заміж! Оце тобі заміж!..

Шмагав по недостиглих іще ягідках, не жаліючи паска.

Ну й накричалася ж Нюра! А наплакалася!.. На все своє заміжнє життя.

Думали, що тим і обійдеться, коли ж ні: бісової віри дитина встигла й паспорт собі зіпсувати — принесла із загсу штемпель, що таки й справді розписана. І то з ким! З таким сопляком, як і сама: вона — у дев'ятому, а він щойно школу скінчив. Навпроти, двері в двері, й живуть.

Дядя Вася за пасок та до молодого...

Коли перемололося й переколотилося, стали свати неждані-негадані думати, що ж далі робити? Розвести? Так уже пізно: песиголовці встигли кілька разів переспати. І в один голос обоє: не дасте жити разом — повісимось або й потопимось.

І втопляться, в них розуму стане!

Тож хоч круть, хоч верть, а весілля треба справляти.

Свати спершу заїкнулись було, аби затію провести якомога скромніше: в дусі, так би мовити, часу. Та дядя Вася хоч і газети читав, і телевізор частенько дивився, мав свою думку: гулять — то вже гулять. Він і молодому одпаяв, коли той натякнув на безалкогольне весілля:

— Безалкогольне хай гуси справляють. А ми будемо, як у людей.

Тож на тому весіллі гуляв увесь будинок: з під'їзду в під'їзд, з поверху на поверх ходили молодята, стукали в кожную квартиру:

— Просили батько, просили мати, і ми обоє просимо прийти до нас на весілля.

А на весілля недалеко й ходити: тут же, в дворі, поставили збиті з дощок столи, довгі, на всіх гостей, лави. Дядя Вася змотався на склад, розоривсь на цілу машину. Кілька днів вимахували сокирами — прилаштовували.

На столах чого тільки й не було: і печеного, і вареного. Майже в усьому будинку пекли, варили, бо свати на своїх двох газових плитках навряд чи й упоралися б. Усіх

об'єднало весілля! І горілок-наливок, щоб було із чим "гірко" кричати, теж вистачало: що свати виклались, а що й дядя Вася трусонув гаманцем. Позичав де тільки міг. "Живі будемо — віддамо. А помremo — на тім світі вже розквітаємось". Дядя Вася такий: як не оддасть, то одробить. Ну, а щодо смерті, то, глянувши на дядю Васю, одразу ж подумаєш: йому зносу не буде. П'ятдесят скоро років, а на голові жодної сивої волосини і м'язи, як у Піддубного. Коли наш будинок заселяли та жили кілька тижнів без води, то хто з чайником, хто з відром до колонки, а дядя ж Вася з столітровою бочкою. Налле по самісіньку затичку і біжка на четвертий поверх. Порожняком не вгнатися!

Так що дядя Вася нічого не пожалів на весілля. Музику навіть замовив. Одноокого баяніста із сусіднього будинку. Око ще на війні втратив, а баяна зберіг. "До Берліна дійшов!" — казав, перламутрові боки погладжуючи. Сидить тепер з того боку, де молоді, і як тільки хто проголосить тост, сам собі вголос командує: "Музика, туш!" І чим більше перехиляє чарок, тим частіше командує. Під кінець так наперехилився, що забув, для чого й покликано його. Одкладав часто баян, у кожную розмову втручаючись:

— А от ми з маршалом Жуковим...

Ну, люди як люди: хто п'є, хто й не п'є. Жінки тільки пригублюють, а деякі чоловіки то й на повну катушку. І вже коли кінчався весільний банкет і все було випито (посідали з раннього ранку, так що до обіду і впорались), засперечалися, сп'янілі: уміють моряки плавати чи не вміють. До ножів замалим не дійшло!

Затіяв сварку горбань з третього під'їзду, другого поверху. Коли тверезий, то смирнішого чоловіка ще й світ не родив. А вип'є чарку, стає таке задиристе та в'їдливе, що хоч поли ріж та тікай.

Вибирав, вибирав, до кого б причепитися, та в дядю Васю й уп'явся. Кліщем.

— Ти на морі служив?

— Ну, служив, — хитнувся дядя Вася: сонце якраз пекло у потилицю, то й посоловіло в очах.

— А правда, що моряки плавати не вміють?

— Неправда! — рубонув по столу кулаком дядя Вася. Йому кривдно стало за весь морфлот.

— А чого тоді вони тонуть? — хіхікнув горбань. — Як тільки що... так одразу: буль-буль...

Оте "буль-буль" найбільше дядю Васю й зачепило.

— Сам ти буль-буль! — гукнув сердито на горбаня.

А той у відповідь зуби прокурени вишкірив:

— Ти он теж плавати не вмієш. П'ять літ прослужив, а плавати так і не навчився.

— Я не вмію плавати?.. Я?.. — Дядя Вася Дніпро перепливав одним махом. — Та я й на воді засну — не потону!

— Докажи!

Тут уже втрутилися інші: одні руку дяді Васі тягнуть, другі — горбаня. Сперечалися, сперечались та й досперечались ось до чого: дяді Васі, щоб доказати, що

він таки плавати вміє, треба зараз же йти купатися. До Дніпра далеко, так фонтан же під боком. Круглий перед Палацом спорту басейн повен води. І хоч там не так уже й глибоко, а поплавати мона.

— Тільки щоб без обману: ногами дна не торкатись!

— Ти півлітру готуй! — Бо об заклад уже встигли побитись: попливе дядя Вася — горбань купує півлітру. А не попливе — півлітра вже з нього.

Гуртом од столу й рушили. Як жінки не зупиняли — не послухались. Ви своє діло знаєте, а ми своє.

Ну, дійшли до басейну: зелено, чисто, на лавках жінки з дітворою, молодь гуля. У басейні вода блакитна плюскоче, фонтан посередині: так веселку й колише. А неподалік — міліціонер. Побачив усіх наших — так стойку й зробив. Мав, видно, око набите, одразу ж змикитив, що всі під мухою і чого від таких можна чекати.

— Ну, давай! — горбань до дяді Васі. — Тільки роздягатися догола, як і домовилися.

І став дядя Вася роздягатись. Спершу, щоправда, роззувся: скинув черевики сорок шостого розміру. А потім, уже босяком, зняв сорочку, майку, акуратно склав їх на бордюр. Наші дивилися на його широчезну спину: там умістився цілий флот: крейсери, парусники — яких тільки кораблів не було! Дядя Вася, коли ще був моряком, підставляв свою спину кожному, хто хотів татуюванню навчитись. Недарма, звичайно, — за сто грамів.

Роздягається дядя Вася, а міліціонер усе ближче, ближче. І коли до штанів діло дійшло, не витримав — підійшов упритул.

— Гражданін, — козирнув, — ви що робити збираєтесь?

Дядя Вася йому й пояснив популярно, що хоче поплавати (стояв уже в трусах). А тут і горбань з другого боку:

— А що, хіба не можна?

— Не положено! — А коли дядя Вася, знявши труси, вже ліз у басейн, то міліціонер і вхопив його за руку. Дядя Вася мов не дуже тією рукою й мотонув, тільки міліціонер поперед нього опинився в басейні. Щукою під воду пішов. Вигулькнув аж посередині, схопився на ноги, а там і справді — в пояс.

— От спасибі, що поміряли! — закричав горбань до нього.

І дядя Вася вже у басейні — плава моржем.

Залився сюрчок міліціонера.

І то ж треба: часом хоч пробі кричи — не докличешся, а тут одразу набігло не менше десятка. Лізуть у воду, сюрчать, намагаються дядю Васю впіймати. Тільки ж хіба його, мокрого, голого, вхопиш? А горбань довкола басейну мотається, руками розмахує, як божевільний, кричить:

— Так їх!.. Так, дядю Васю!

Крик, гам, люди з усіх кінців на безплатну виставу збігаються, і ніяк не вдається міліції впіймати дядю Васю. Аж поки надумались: принесли з Палацу спорту сітку волейбольну та, як сома, і витягли. Отак, голого, в сітку обмотаного, і до машини вкинули. І горбаня прихопили. Першого за те, що купався, другого — що кричав.

Два дні протримали в міліції, ледь під суд не віддали. Виручив, кажуть, горбань: племінник його служить капітаном у тій же міліції, то горбань і дав йому знати: давай виручай! Попобігав же капітан, поки їх одпустили! Сам начальник міліції обох до себе покликав:

— Будете пити?

— Та ми... Та ми на неї, прокляту, більше й не глянемо!

Вийшли, голубчики, не знають, де й очі дівати. Здається, що всі на них тільки й дивляться. І басейн десятою дорогою обходять. Горбань по дорозі ще пробачатися став — через нього ж усе скоїлось. Дядя Вася тільки рукою махнув:

— Обоє рябє! В мене що, голови на плечах не було?.. Ти мені ліпше скажи: клумбу бачив?

— Яку ще там клумбу? — витріщив очі горбань. Йому вже здалося, що дядя Вася трохи той... трохи розуму збувся, в міліції сидючи.

— Та оту, що в міліцейському подвір'ї!

Горбань пригадав: наче щось бачив. А може, й не бачив. Не до клумби було.

— А нащо вона тобі, ота клумба!

— Розуму в тебе!.. — сказав дядя Вася. — Не соображаєш, то краще помовч!

Коли вернулися додому — столи вже розібрано. І лавок не було. Сват, видать, постарався. Он і дошки горою лежать. Дядя Вася до них підійшов: сороківки, їм ціни не складеш. Подумав і про те, що треба братові, який у районі живе, написати, хай би приїхав, забрав. Не пропадати ж добру.

— То я, мабуть, піду, — сказав горбань несміливо: він з дядею Васею теж підійшов до дощок.

— Іди, чого ж, — відповів дядя Вася. А сам усе ще стояв — на двір порожній дивився. І перед очима — клумба. Ота, що в міліції.

II

Дядя Вася недаремно про клумбу згадав.

Працював маляром, зуби на фарбах проїв. Йому, коли б його влада та воля, всі будинки в Києві пофарбував. У фарби світлі, веселі, аби і жилось веселіше. До нього в квартиру зайдіть — всі стіни розмальовано. Сам же й малював. У найбільшій на всіх чотирьох розплескалося море. Вода — як жива, хвилі з гребінцями білими, небо й хмарки — все як треба. А по морю пливуть кораблі. Ціла ескадра. У спальні ж намалював сосновий ліс і ведмедів. Точнісінько так, як у Шишкіна. Тільки, мабуть, ще краще. Всі ведмеді наче живі. Особливо ведмедиха: на задні ноги сп'ялася, принохується, чи ніщо не загрожує її ведмежатам. Над самісіньким ліжком стоїть.

Жінка, поки до тієї звірюки звикла, попокричала вві сні.

Тож дядя Вася на двір наш, порожній та сірий, дивитись не міг. Він давно його мучив. Ще коли будівельники здавали будинок та клялися-божились двір привести до ладу: й деревця посадити, й збудувати дитячий майданчик. Дитячий майданчик так-сяк зляпали, навіть піску машину завезли, а до дерев руки й не дійшли. Ходили ми в жек, оббивали порога, а там відповідь одна: ждіть. Не зуміли будівельників за поли

втримати, тепер чекайте.

І гуляє наш двір, як поле футбольне. Витоптаний, вибитий, де-не-де лише кушки трави зеленіють. Хто уже й звик, байдуже мимо проходить, дядя ж Вася на наш двір дивитись спокійно не може. Не один уже раз агітував не ждати, поки жек начухається, а скинутись по кілька карбованців та саджанців самим і купити.

А тут клумба. Ота, що в міліції.

Дядя Вася на неї за два дні надивився. Через вікно загразоване. Квіти цвітуть — фарб не треба! І чим довше дивився, тим більше уявляв наш двір. Вже з клумбою посередині. Ще й грядочки довкола розбиті — теж засіяні квітами. Під кінець уже бачив ту клумбу наче живу. Очі заплющить і бачить.

Як додому прийшов та привітав молодят, так одразу ж і не витримав: підійшов до вікна. Жінка: що та як, та чи ти там хоч не голодав, а він мимо неї та до вікна.

Звідси весь двір як на долоні. Он майданчик дитячий, дітлашня, як мурахи, ворухиться, он дві лавки й стіл, де щовечора забивають "козла", оно дошки його, а посередині порожньо. Голо, сіро і порожньо. Хоч у вікно не дивись.

Сів обідати — думками все про неї, про клумбу.

Спати ліг: клумба не йде з голови.

Заснув — знову ж клумба приснилась.

На роботу йшов — думав про клумбу.

Там дядю Васю трохи поскубли, бо з міліції вже й бумага прийшла. Він не дуже й ерепенився, бо що винен, то винен: підвела клята горілочка! А клумба і тут не одступалась од нього.

Наче обмарило.

Повернувшись додому та підвечерявши, вирішив сходити до кума.

Кум, його одноліток, в цьому ж будинку й живе. У сусіднім під'їзді, на четвертому поверсі. Взяв саме відпустку: збирався до матері. В Обухівський район. Хату треба перекрити і колодязь полагодити.

Він з дядею Васею й працював. Теж маляром. Дядя Вася через це до нього й зайшов: поради спитати. Бо одна голова, кажуть, добре, а дві таки краще. Та в кума й голова — тільки міністрові.

Кум йому й одчинив.

— Здоров, куме!

— Здоров, кум!

— Підбив черевики?

— А ти вже одмився?

То така у них сталась історія. В дяді Васі молодший синок, теж Василь, як і тато, десь виміняв пугача. Ще, видать, довоєнного, бо тепер такими мов і не торгують. Дістав та й причепився до тата: "Принеси, тату, пробок, бо нічим стріляти". — "Та де я тобі їх у біса візьму? Вони ж і не продаються ніде". А тут знайомий якраз їде до Польщі, пита дядю Васю: "Не привезти чого?" Дядя Вася про ті пробки й згадав: подивися, мовляв, може, там є. "Бо мій малий вже мені голову прогриз".

Ну, з'їздив знайомий та пробки й привіз. Аж дві пачки. По півсотні пробок у кожній. Дядя Вася їх у комбінезон і засунув, у задній карман. Нагнувся над бочкою, перемішує фарбу. А тут кума нечиста сила піднесла:

— Здоров, кум!

Та ногою дядю Васю по задниці. Якраз по пробках.

Як шарахнуло: дядя Вася з головою у фарбу пірнув, а кума на три метри відкинуло. Розшукали потім аж у підвалі: сидить, ногу набухлу чукика. І підошви як не було.

Попосміялися ж на роботі.

— Як там твої молодята? — пита кум дядю Васю. Це вже коли до хати зайшли.

— Та нічого. З ранку до ночі цвірінькають. Одне одного очима так і пасуть.

— На хрестини скоро покличеш?

— Та поки що бог милував. Слухай, куме, чого я до тебе зайшов... — І розповів усе про клумбу. — Я на двір наш уже й дивитись не можу. Гидко й заходити. То я оце й надумався.

Кум відповів, що дядя Вася надумався правильно. Пішов до столу, взяв гаманець, дістав десятку.

— На. Більше поки що не можу. Їду до матері.

— Та нащо вони мені?

— А земля? А саджанці? Задарма оддадуть?

Ну, хіба що на саджанці: дядя Вася надумався всю клумбу засадити трояндами. А кожен кущик на базарі не менш, ніж по рублику. Землю ж надіявся дістати у жеку.

— Еге ж, так тобі там ту землю й дадуть. Ти що, порядків наших не знаєш?

Кум як у воду дивився: відмовили в жеку. Сказали піти в зелене господарство, воно землею займається.

Дядя Вася не пожалів свого часу — поїхав.

— Приватним особам землі не даєм, — відповіли йому там.

— Та яка ж там приватна! — обурився дядя Вася. — Я ж для всього будинку. Клумбу насипати.

— Клумба там не положена.

Як не вмовляв, як не переконував, так і не добився нічого. Розмовляв, наче з глухими. Він їм про образи, а вони йому про гарбузи. Тьху!

От же лоби дерев'яні!

Вийшов, а тут вслід за ним жіночка:

— А з'їздіть в контору, що завідує кооперативними садами. Я сама там землю собі діставала.

Адресу дала, і дядя Вася поїхав: півтори години добирався. Ту контору наче навмисне, щоб її поважче шукати було, заперли аж на околицю Києва.

Там сказали іти до начальника.

Постукав, зайшов.

— Де ваша книжка? — спитав начальник, коли дядя Вася заїкнувся про землю.

— Яка книжка?

— Книжка власника садової ділянки.

— Так я ж не на ділянку. Нам у двір, на клумбу. — І розповів усе по порядку.

Начальник слухав і головою покинував. Та дядя Вася наперед даремно радів: то в нього така звичка була.

— Не можу, — сказав начальник. — Ми землю тільки на садові ділянки завозимо. Ідьте у зелене господарство, це їхня парафія.

— Я там був. Не дають.

— Ну і я ж нічим допомогти вам не можу, — розвів руками начальник.

— Так що ж це виходить: красти? — спитав дядя Вася.

Вертався додому сердитий. І що воно за порядки такі: самі на злочин штовхають! Дядя Вася щовесни підробляв, фарбуючи людям човни, то надивився. Сурику, фарби вдень з вогнем не дістанеш. Зайдеш у магазин — тільки полиці порожні. І в той же час усі човни пофарбовані. По одному тільки Києву десятки тисяч човнів. А як по всій країні прикинути? Скільки ж тієї фарби наліво пливе!

І так майже у всьому.

Недавно у їхній конторі списану меблю палили. Стільці, шафи, столи. Не з тирси штамповані — з суцільного дерева. Дуб, береза, горіх. Її реставрувати, полагодити — ще б сто років стояла. Або своїм же роботягам продати. За безцінь — хто б не купив! Так ні ж — не положено. За димом пустити — положено. А людям продати та в державну касу гроші покласти — цього не положено. Все не по-людському, все догори ногами.

Підстеріг дядя Вася машину, що землю возила. З того ж господарства зеленого. Шоферові червінцем кивнув. Так той не встиг землю висипать, як сам дядю Васю питає:

— Ще привозити?

Чотири машини припер. Ні квитанції, ні накладних, ні резолюцій. Дядя Вася всі гроші, що мав, витрусив разом з десяткою кумовою.

У неділю клумбу й розбили. Дядя Вася спершу сам землю тягав, а потім і в людей стала прокидатися совість. Одне вийшло, друге. Те з лопатою, те з відрами, що в кого було. Як заходились гуртом — до обіду й закінчили. І тут же, од клумби не одходячи, домовились: зібрати гроші на саджанці. З усіх квартир, хто скільки зможе.

Горбань виніс папір, склав список. Щоб кожен, коли дасть гроші, ще й розписався. Бо мало що може бути. А так — документ. Він же й по квартирах пішов. Разом з дядею Васею.

Давали хто як. Не стільки по своїх достатках, скільки по совісті. Одне й десятку діставало — не мулялось, а друге боялося карбованцем розоритись. "Це держава повинна робити. За це ми й гроші платимо", — кивали на платежі комунальні. А один і зовсім відмовився. Сказав, що не дасть і копійки. Із принципу.

— Знаєм твій принцип: за копійку повісишся! — сказав йому дядя Вася.

Майже дві сотні зібрали. В суботу й надумали піти на базар по розсаду.

III

І зацвіла в дворі нашій клумба — всім людям на диво.

Дядя Вася возився з півмісяця: все купував та висаджував. Приносив троянди всіх кольорів та відтінків, усіх, яких тільки знаходив, сортів. Наші: хто в доміно, хто по господарству, хто в кіно чи так погуляти, а дядя Вася, не встигне й додому прибігти, за граблі, за лопату та до клумби. Копається, поки й стемніє.

Зате ж, я вам скажу, й розцвіла: з усіх дворів прибігали дивитись. З якого боку не підійди, так і збіжить до твоїх ніг візерунками. Червоними, білими, рожевими, жовтими. А пахощі — на весь двір.

Дядя Вася й тут не гуляє: то підріза, то полива. Все нахваляється:

— Наступного року ще й грядки розіб'ємо. Ось там і ось там. Я в саду ботанічному бачив.

Нахвалявся, нахвалявся та й донахвалявся.

Ми спершу й не знали, хто той бульдозер прислав. Потім уже двірничиха все розказала.

Дядя Вася, коли троянди цвіли, роздавав їх направо й наліво. Зріже букет і стукає в двері: це вам. А коли діти до школи пішли, то всі до одного з трояндами. Дядя Вася такий: йому нічого не жалко. Роздавав, роздавав та комусь і не догодив. Кому саме, ми так і не взнали: двірничиха сказала, що прислано без підпису. Сама той лист бачила, бухгалтерша жеку їй по секрету показувала.

Лист прийшов не бухгалтерші, бухгалтерша, може, його прочитала б та й викинула, а начальниця — ні. Дамочка строга, жила тільки по інструкціях, а тут — гострий сигнал: порушення. Та мало того, що клумбу посеред загального двору самовільно розбив, а ще й трояндами спекулює направо-наліво. А спитайте, де він землю на клумбу ту взяв?

Писало — не жаліло чорнила.

А тут, як на гріх, дзвінок з виконкому райради:

— Про сесію, що готується, чули? По боротьбі з нетрудовими прибутками. Терміново збираємо дані для виступу голови. Чим нас порадуєте?

Так чи не так питали її, поручитися важко. Тільки точно відомо (од тієї ж бухгалтерші), що начальниця жеку дядю Васю взяла та й назвала. Є, мов, такий, спекулює трояндами. Ось і сигнал на столі.

Назвала та, мабуть, і злякалася: а що, як сигнал цей брехливий? Як ні клумби, ні дяді Васі й не існує на світі? Вискочила з кабінету, гукнула й бухгалтершу: ану ходімо подивимось! Ще й листа прочитати дала.

Ну, пішли, подивились: як побачила клумбу начальниця, то аж зраділа.

— Бачите, що в нас виробляють під носом? — лютувала. — Для спекуляції квіти вирощують, а ми сидимо та моргаєм.

— А може, й не для спекуляції, — заперечила несміливо бухгалтерша: дядю Васю вона трохи знала. Балкон їй пофарбував — не взяв ні копійчки. То не могло того бути, щоб такий чоловік у спекуляцію вдарився.

— А для чого ж? Я цей народ знаю. Так і дивляться, щоб із чогось урвати. Ось намілять нам шиї за ці троянди, до нових віників будемо чухатись.

І справді, на найближчій сесії виступив голова й назвав дядю Васю. Як приклад людини, що живе з нетрудових прибутків. А начальниця після виступу голови дивилася на сигнал про спекуляцію квітами як на факт абсолютно доведений. На який треба реагувати негайно.

Так у нашому дворі появився бульдозер. Після обіду, коли всі ще на роботі були. Лишились тільки старі та малі, та що вони могли поробити? Вискочило, щоправда, кілька жінок, так бульдозерист їх і слухать не став. "Ідіть до начальниці, а моє діло маленьке". Завів свого чортопхая та на клумбу й попер.

Поки наші всі повернулись, од клумби не лишилося й сліду. Всю земельку по двору розгорнув, перемішав із трояндами. Наче кров по двору розбризкав. Зробив свою чорну справу, вимкнув машину та додому й подався. Дядя Вася на те все як глянув — почорнів. Скреготнув — та в під'їзд.

Вискочив уже звідти з кувалдою. То поки кувалду в нього з рук видерли, півбоку бульдозерів обніс.

Ну, тепер уже не поміг і горбань із своїм племінником: судили дядю Васю. За хуліганство і псування державного майна. Дали два роки умовно, ще й присудили стягнути триста сорок карбованців і двадцять чотири копійки. На ремонт того ж бульдозера.

Ото таке в дворі нашому скоїлось. Починалося весело, а скінчилося сльозами.